

Компетентність педагогічного працівника

Нова школа. Простір освітніх можливостей

- **Компетентність** – комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно проводити професійну та/або подальшу навчальну діяльність
- *[Проект базового «Закону про освіту»]*

На залежність творчого повноцінного становлення школяра від особистості учителя вказано у класичній педагогіці. К.Д.Ушинський стверджував, що "тільки особистість може впливати на розвиток і становлення особистості... Ніякі статuti і програми, ніякий штучний організм закладу... не зможе замінити особистості у справі виховання".

-
- **Тому в сучасних умовах навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі для того, щоб сформувати ключові і предметні компетенції учнів, педагог, за висловом Карла Юнга, *"приречений" бути компетентним*".**

КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

■ *Компетентність* – це здатність успішно задовольняти особисті чи суспільні вимоги і потреби або виконувати завдання та проводити діяльність. (Проект Організації економічного співробітництва і розвитку)

■ *Компетентність* – інтегральна характеристика особистості, яка визначає її здатність вирішувати проблеми і типові завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, у різних сферах діяльності на основі використання знань, навчального досвіду відповідно до засвоєної системи цінностей.

■ *Бути компетентним* – значить уміти проявити в конкретній ситуації здобуті знання, набутий досвід. Про компетентність варто говорити лише тоді, коли вона проявляється в якій-небудь ситуації. (М.Рижаків)

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

- *Ключові компетентності – це компетентності, які є важливими для багатьох сфер життя, вони є складовою успішного життя особистості і добре функціонуючого суспільства. Вибір та визначення ключових компетентностей залежать від суспільних цінностей. (Матеріали "Проекту Європейської комісії з освіти")*
- *Ключові компетентності – багатофункціональні, пов'язані з усіма сферами життєдіяльності людини. (І.Єрмаков)*

Ключові компетентності

- **Це компетентності, які є важливими для багатьох сфер життя, вони є складовою успішного життя особистості і добре функціонуючого суспільства. Вибір та визначення ключових компетентностей залежать від суспільних цінностей. (Матеріали "Проекту Європейської комісії з освіти")**
- **Ключові компетентності включають такі здатності: визначати, оцінювати, захищати власні права та інтереси; створювати і реалізовувати проекти, розвивати стратегії, індивідуально і колективно; аналізувати ситуації і відносини; спільно діяти, поділяти лідерство; створювати і керувати демократичними організаціями; вирішувати конфлікти; розуміти, створювати і використовувати правила. (І.Єрмаков)**
- **Ключові компетентності – багатофункціональні, пов'язані з усіма сферами життєдіяльності людини.**

Ключові компетентності, визначені у проекті Європейської комісії з освіти, якими повинен володіти учень

- спілкування рідною мовою;
- спілкування іноземною мовою;
- володіння інформаційно-комп'ютерними технологіями;
- здатність до кількісного мислення та компетентності до математики, природничих наук і технологій;
- підприємливість;
- міжособистісні та громадянські компетентності;
- вміння вчитися (навчання тому, як вчитися);
- володіння загальною культурою на необхідному рівні.

(За матеріалами проекту "Справедливе оцінювання...")

Три категорії компетентності особистості, визначені країнами-учасниками Організації економічного співробітництва та розвитку

Інтерактивне використання засобів

- інтерактивне використання мови, символів, текстів;
- інтерактивне використання знань та інформації;
- інтерактивне використання технологій.

Взаємодія в гетерогенних групах

- позитивна взаємодія з іншими;
- співпраця, робота в команді;
- управління і вирішення конфліктів.

Автономність

- здатність діяти у межах великої картини;
- здатність розробляти і впроваджувати життєві плани і персональні проекти;
- здатність відстоювати права, інтереси, обмеження і потреби.

Види ключових (стрижневих для ХХІ століття) компетенцій, визначених у документах Ради Європи

- політичні і соціальні, такі, як здатність брати на себе відповідальність, брати участь у спільному прийнятті рішень, регулювати конфлікти ненасильницьким способом, брати участь у функціонуванні і вдосконаленні демократичних інститутів;
- щодо життя в багатокультурному суспільстві: усвідомлення відмінностей, повага, толерантність, здатність жити з людьми інших культур, мов, релігій;
- компетенції щодо володіння усним і писемним мовленням – найрізноманітніші комунікативні компетенції;
- компетенції, пов'язані з життям в інформаційному суспільстві;
- здатність учитися протягом усього життя як основа неперервної професійної підготовки, а також особистісного і громадського зростання.

(За матеріалами проекту "Рівний доступ до якісної освіти в Україні", праці І.Єрмакова та ін. "Життєва компетентність особистості")

Компоненти професійної компетентності вчителя

- інформаційна компетентність
- продуктивна компетентність
- полікультурна компетентність
- математична компетентність
- соціальна компетентність
- комунікативна компетентність
- предметна компетентність
- психологічна компетентність
- особисті якості педагога
- моральна компетентність
- автономізаційна компетентність

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

**володіння інформаційними технологіями,
уміння добувати, опрацьовувати й використовувати
різні види інформації з різноманітних джерел
(В. Адольф, Ш. Амонашвілі, В. Введенський,
М. Коломієць, А. Орлов, В. Синенко, А. Хуторський
та ін.);**

ПРОДУКТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

**уміння працювати, отримуючи прибуток;
здатність виробляти власний продукт,
приймати рішення та нести
відповідальність за них; готовність та
потреба у творчості**

**(Ш. Амонашвілі, М. Коломієць, Н. Кузьміна,
А.Орлов, В. Пилипівський, В. Синенко,
А.Хуторський, В. Цапок та ін.);**

ПОЛІКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

**оволодіння досягненнями культури;
розуміння інших людей, їхньої
індивідуальності й відмінностей за
національними, культурними, релігійними й
іншими ознаками
(А. Хуторський та ін.);**

МАТЕМАТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

**уміння працювати з числовою інформацією,
володіння математичними вміннями
(А. Орлов, С. Раков та ін.);**

СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

**уміння жити й працювати з довколишніми;
уміння безконфліктно співіснувати
(С. Висоцька, Н. Кузьміна, М. Мітіна,
В.Синенко, А. Хуторський та ін.);**

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

уміння вступати в комунікацію, бути зрозумілим;

спілкування без обмежень усно, писемно, рідною й іноземними мовами

(В. Введенський, М. Коломієць, Н.Кузьміна, М.Мітіна, В. Пилипівський, А. Хуторський та ін.);

ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

**ЗУН в межах конкретного предмета,
спеціальності**

**(В. Адольф, В. Введенський, С.Висоцька,
Т.Добудько, А. Орлов, В.Пилипівський,
В.Синенко та ін.);**

ПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

здатність використання психологічних ЗУН в організації взаємодії в освітній діяльності (Ш. Амонашвілі, Т. Добудько, М. Коломієць, А. Орлов, В. Пилипівський, В. Синенько та ін.);

ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ ВЧИТЕЛЯ

**терпимість, доброзичливість, чуйність,
урівноваженість, витонченість, толерантність,
рефлексія, людяність та інші якості**

**(Ш. Амонашвілі, В. Введенський, М. Коломієць,
Н.Кузьміна, А. Орлов, В. Пилипівський, В.Синенко
та ін.);**

МОРАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

готовність, спроможність та потреба жити за традиційними моральними нормами (Ш.Амонашвілі, С. Висоцька, М.Коломієць, А.Орлов, В. Пилипівський, В. Синенко та ін.);

АВТОНОМІЗАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

**здатність до саморозвитку, творчості,
самовизначення, самоосвіти,
конкурентоспроможності; готовність і потреба
навчатися протягом усього життя
(Ш.Амонашвілі, С. Висоцька, Н. Кузьміна,
В.Пилипівський, А. Хуторський, В. Цапок,
О.Шиян та ін.).**

-
- У сучасності особливої значущості набувають навички колективної роботи, співпраці, службової комунікації, взаємодії людини з колегами у професійному колективі. Завдяки поширенню можливостей спільної мережної професійної діяльності і, як наслідок, розповсюдження ІКТ, *комунікативна компетентність як ключова* у структурі професійної компетентності постає основою успішної професійної діяльності людини.

- **Щодо змісту сучасної професійної діяльності, дослідники також єдині у думці про те, що йому притаманні особливі зміни, оскільки зміст ускладнюється, відбувається інтелектуалізація праці, підвищується значущість інформативної компетентності працівників.**
- **Має місце також масове підвищення вимог професій *до психофізіологічних якостей* працівників, що спричинено підвищенням запитів до рівня інтенсивності та напруженості праці працівників.**
- **Тому нині актуальним є формування *самостійності, ініціативності, активності, стресостійкості, зорієнтованості до неперервної освіти та самоосвіти* кожного працівника.**

Поведінкові компетенції *вчителя*, їх індикатори:

- адаптивність;
- аналітичність;
- винахідливість: відкритий до нових ідей; знаходить різні способи вирішення завдань; інтуїтивно відчуває зв'язки; використовує нестандартні підходи;
- витримка: контролює емоції, мову, стиль поведінки; працює інтенсивно довгий час без зниження ефективності;
- гумор: вміє жартувати; сприймає жарти; відчуває "межі" гумору (кількість, тематика, доцільність);
- інноваційність;
- комунікативність: виражає свої погляди і думки вільно та впевнено; використовує приклади, метафори та аргументи для донесення своєї думки; пристосовує своє мовлення до аудиторії; ставить запитання на розуміння; підтримує двостороннє спілкування; слухає уважно;

- лідерство;
- логічне мислення (логічність);
- наполегливість: доводить до завершення розпочате; багато працює для реалізації задуманого;
- оптимальність: знаходить і приймає оптимальне рішення; "не кидається" у крайнощі;
- позитивний інтерес до людей: спілкується доброзичливо; проявляє симпатію до людей; цікавиться людьми; викликає симпатію у людей;
- проактивність;
- самовдосконалення;
- творчість / креативність:
- цілеспрямованість: визначає ціль; наполегливо рухається до цілі; доводить до логічного завершення розпочате;
- реагування: адекватно реагує на ситуацію; оперативно реагує на зміни; своєчасно здійснює відповідні дії;

...

Ролі педагога

- – *розробник навчальних програм. Педагог повинен вміти визначати очікувані навчальні результати, навчальні завдання, які приведуть до досягнення цих результатів, способи перевірки (оцінювання), необхідні ресурси і час;*
- – *фасилітатор. Роль фасилітатора – допомогти учням досягнути очікуваних результатів навчання. Тому педагог-фасилітатор радше задає запитання, сприяє, щоб звучали різні думки, точки зору у групі. Фасилітатор пропонує процес, який допомагає учасникам засвоїти знання. Фасилітування – це також процес, який забезпечує лідерство без нав'язування конкретних результатів;*

- – *презентатор*. Під час проведення презентацій педагог інформує, мотивує, описує. Презентація здебільшого – це одностороння комунікація, яка ~~передбачає передавання інформації від педагога аудиторії і підкріплюється візуальними засобами;~~
- – *тренер*. Допомагає іншим в оволодінні новими знаннями, навичками, ставленнями;
- – *наставник*. Допомагає учням переносити здобуті знання у практику. Заохочує практику рефлексії;
- – *менеджер*. Планує, оцінює, вносить зміни до навчального процесу для досягненнями учнями очікуваних навчальних результатів. Забезпечує необхідними ресурсами;

- – *консультант*. Ділиться знаннями, навичками, розвиває спроможності учнів, привносить вклад в успіх кожного;
- – *дослідник*. Роль учителя як дослідника вимагає від учнів нового розуміння процесу навчання, зміщуючи акцент від "зовнішнього до внутрішнього джерела". Окрім того, учитель-дослідник активно творчо вибудовує процес навчання, створює власну методичку викладання предмета, бере участь у проектах і створює власні, апробує нове тощо;
- – *агент змін*. Заохочує та проводить постійний аналіз та рефлексію. Ініціює різноманітні альтернативи існуючій практиці. Сприяє процесу змін і розвитку класу/школи.

Характеристики успішного педагога

Педагог, який:

- забезпечує ситуацію успіху для кожного учня;
- створює позитивну навчальну атмосферу;
- реалізує індивідуальний підхід у навчанні;
- заохочує кооперативне та групове навчання, за якого учні навчаються на засадах співпраці і співробітництва;
- пов'язує життєвий досвід учнів з процесом навчання;
- створює навчальне середовище, в основі якого цінності і принципи демократії.